

УДК 332.12+316:33

Томарева-Патлахова В.В.
 доктор економічних наук, доцент,
 Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ІДЕНТИФІКАЦІЯ ВПЛИВУ ДЕТЕРМІНАНТ НЕСТАБІЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА РЕАЛІЗАЦІЮ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

IDENTIFYING DETERMINANTS INFLUENCE OF UNSTABLE ENVIRONMENT FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE REGIONAL POLICY IN CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

АНОТАЦІЯ

У статті пояснюється вплив силової дії детермінант нестабільного середовища розвитку економіки регіону на основі стратегічного планування, виявляються й оцінюються дії детермінант середовища регіонального розвитку України, які складають основу економічної моделі регіонального кластеру «3I». Запропоновано інтегрований підхід до формування та реалізації державної регіональної політики узгоджено зі стратегічними цілями економічного зростання ЄС до 2020 року. Автором наведено пріоритети у регіональному розрізі ЄС та стратегічні цілі регіонального розвитку, які має реалізовувати економічна модель кластера, враховуючи силові дії імперативів економічної моделі в змінному середовищі. Запропоновано стратегічні напрями реалізації імперативів системи сталого розвитку у рамках реалізації державної стратегії регіонального розвитку. У статті виокремлено та пояснено силову дію інституціонального імперативу розробленої моделі регіонального кластера та основних інституціональних ознак кластера в рамках реалізації пріоритетних цілей економічного зростання регіонів. Автор пропонує комплексний підхід реалізації цілей державної стратегії регіонального розвитку відповідно до імперативів моделі «3I».

Ключові слова: кластер, імператив, детермінанта, синергетичний ефект, регіональний кластер, економічний агент, модель, економічне зростання, інтелектуальне зростання, інноваційне зростання, стале зростання, інноваційні фактори, інклюзивні фактори, інституціональні фактори, державна регіональна політика.

АННОТАЦІЯ

В статье объясняется влияние силового воздействия детерминант нестабильной среды развития экономики региона на основе стратегического планирования, выявляются и оцениваются действия детерминант среды регионального развития Украины, которые составляют основу экономической модели регионального кластера «3I». Предложено интегрированный подход к формированию и реализации государственной региональной политики согласовано со стратегическими целями эко-

номического роста ЕС до 2020 года. Автором приведены приоритеты в региональном разрезе ЕС и стратегические цели регионального развития, которые должен реализовывать экономическая модель кластера, учитывая силовые действия императивов экономической модели в изменяющейся среде. Предложены стратегические направления реализации императивов системы устойчивого развития в рамках реализации государственной стратегии регионального развития. В статье выделены и объяснено силовое воздействие институционального императива разработанной модели регионального кластера и основных институциональных признаков кластера в рамках реализации приоритетных целей экономического роста регионов. Автор предлагает комплексный подход реализации целей государственной стратегии регионального развития в соответствии с императивов модели «3I».

Ключевые слова: кластер, императив, детерминанта, синергетический эффект, региональный кластер, экономический агент, модель, экономический рост, интеллектуальный рост, инновационный рост, устойчивый рост, инновационные факторы, инклюзивные факторы, институциональные факторы, государственная региональная политика.

ANNOTATION

The article explains the impact of force unstable environment determinants of regional economic development through strategic planning are evaluated and environment action determinants of regional development of Ukraine, which form the basis of the economic model of regional cluster «3I». Proposed an integrated approach to development and implementation of state regional policy consistent with the strategic goals of economic growth by 2020. The author presented the priorities of EU regional perspective and strategic goals of regional development is to realize economic model cluster of force given the imperatives of economic models in a changing environment. A strategic directions for implementation of system imperatives of sustainable development in the framework of the National Strategy of Regional Development. The article explains the power allocated and institutional imperative action developed model of regional cluster and key institutional features of the cluster as part of the priority objectives of econom-

ic growth regions. By offering an integrated approach achieve the objectives of the state regional development strategy in accordance with the imperatives model «ZI».

Keywords: cluster, imperative, determinant, synergetic effect, regional cluster, economic agent, model, economic growth, intellectual growth, innovative growth, sustainable growth, innovative factors, inclusive factors, institutional factors, state regional policy.

Вступ. Інтенсифікація інтеграції української національної та регіональної економіки в європейське економічне середовище зумовлює використання кластерного й синергетичного підходу для реалізації та удосконалення стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України. Виклики для розвитку економік регіонів сьогодні слід оцінювати та корелювати з викликами зовнішнього економічного середовища країн і регіонів ЄС, що пов'язані з новим якісним етапом розвитку економіки ЄС. Економічний розвиток ЄС визначений стратегією на період до 2020 року, цілями якої є досягнення інтелектуального, сталого й всеосяжного зростання. Підкреслимо, що досягнення економічного зростання регіонів країни можливе за рахунок формування нових підходів до формування державної регіональної політики, з урахуванням тенденцій розвитку національної економіки та економік країн ЄС. Тому стратегією регіонального економічного розвитку на 2020 рік визначено створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.

Проблему формування кластерів та кластеризації в умовах глобальних економічних процесах та досягнення сталого розвитку вивчають: І. Ансоф, М. Афанасьєв, О. Безуглий, Л. Бергланфі, Г. Білоус, Л. Браун, І. Бураковський, В. Данілов-Даніляян, У. Ешбі, А. Іщенко, М. Кушнір, К. Лосєв, М. Портер, О. Шевченко та інші.

Автором виявляється потреба в ідентифікації впливу нестабільного зовнішнього й внутрішнього соціально-економічного середовища регіонів України в

рамках застосування синергетичного та кластерного підходів до моделювання економічного зростання регіонів. А в умовах реалізації Державної стратегії регіонального розвитку скорельованої з цілями економічного зростання національних економік й регіонів ЄС доцільним стає функціонування регіонального кластера, де його імперативами є взаємопов'язані фактори (детермінанти) розвитку структурно-інноваційної моделі економічного розвитку України.

Постановка завдання:

– пояснити вплив силової дії детермінант нестабільного середовища розвитку економіки регіону на основі стратегічного планування;

– виявити й оцінити дію детермінант середовища регіонального розвитку України, які складають основу економічної моделі регіонального кластеру «ЗІ»;

– запропонувати інтегрований підхід до формування та реалізації державної регіональної політики узгоджено зі стратегічними цілями економічного зростання ЄС до 2020 року;

– навести пріоритети у регіональному розрізі ЄС та стратегічні цілі регіонального розвитку, які має реалізовувати економічна модель кластера, враховуючи силові дії імперативів економічної моделі в змінному середовищі;

– запропонувати стратегічні напрями реалізації імперативів системи сталого розвитку у рамках реалізації державної стратегії регіонального розвитку;

– виокремити та пояснити силову дію інституціонального імперативу розробленої моделі регіонального кластера та основних інституціональних ознак кластера в рамках реалізації пріоритетних цілей економічного зростання регіонів;

– запропонувати комплексний підхід реалізації цілей державної стратегії регіонального розвитку відповідно до імперативів моделі «ЗІ».

Результати. Ідентифікація впливу нестабільності параметрів і факторів (детермінант) зовнішнього й внутрішнього середовища соціально-економічного розвитку регіонів України складає аналітичну основу передбачуваності змін середовища, що зумовлює оцінку сту-

пеня й терміну реалізації моделей економічного розвитку регіонів, придатних для використання форми представленої стратегії соціально-економічного розвитку регіонів України. Диференціація нестабільності середовища дозволяє класифікувати та охарактеризувати таке середовище, виявити фактори й оцінити їхній вплив на рівень нестабільності середовища, а також визначити підходи і методи прогнозування майбутніх змін.

Теоретичні підходи до визначення параметрів, ознак і динамізму нестабільності середовища функціонування економічних явищ і агентів на рівні регіонів пропонується розглядати у контексті силової дії детермінант економічного зростання в умовах його циклічності та досягнення синергії на рівні регіонального зростання. Тому, враховуючи глобальні виклики для зовнішнього і внутрішнього середовища економіки регіонів України, варто характеризувати й оцінювати рівень нестабільності середовища за такими критеріями у рамках стратегічного планування як:

- динамізм факторів середовища з незначними відхиленнями від прогнозованого рівня майбутніх змін;
- стохастичність факторів, за якою спостерігаються значні відхиленнями від прогнозованого рівня майбутніх змін;
- турбулентність змін факторів без визначеного прогнозованого рівня майбутніх змін.

У рамках стратегічного планування розвитку економічних процесів у регіонах України вплив силової дії детермінант нестабільного середовища слід розглядати на основі типізації середовища:

- динамічне середовище, в якому відбуваються стрімкі трансформації, які мають ознаки тренду з незначними відхиленнями та диференційованою інтенсивністю;
- стохастичне середовище відрізняється великою кількістю різноспрямованих змін, що мають значні амплітудні відхилення від тренду і здатні суттєво впливати на діяльність суб'єктів ринку у режимі випадковості.
- турбулентне середовище, з характерними для нього значними не про-

гнозованими змінами, які мають якісно новий рівень, що унеможливають існування фіксованого тренду [2].

Попередні дослідження у контексті розробки концептуальних основ удосконалення державної політики соціально-економічного розвитку регіонів України виявили, що кластеризація на рівні регіону стає імперативом реалізації моделі соціально-економічного розвитку регіону / регіонів, оскільки завдяки агентам кластера досягається оптимальний рівень росту економіки регіону в умовах ресурсної обмеженості. Циклічність економічного зростання кластера досягається ресурсною самозабезпеченістю через ефекти синергії зсередини й ззовні (у разі участі економічних агентів у декількох кластерах і виробничих ланцюгах створення вартості).

У цьому контексті автором виявлено основні імперативи (рушійні сили) моделі «3І» функціонування регіонального кластера, де систематизовано набір детермінантів, які характеризують ефекти дії імперативів у запропонованій моделі. Розробник пропонує розглядати дію імперативів моделі та оцінювати вплив детермінант середовища, які визначають силу імперативів всередині кластера, забезпечуючи досягнення синергії, взаємопов'язано із системою стратегічних цілей розвитку національних економік ЄС у рамках досягнення інтелектуального, сталого і всеосяжного зростання до 2020 року.

Так, для оцінки змін нестабільного середовища регіонального розвитку використано результати Інтегрального регіонального індексу людського розвитку (ІЛР) [6], Індексу інноваційної складової Індексу глобальної конкурентоспроможності у регіональному розрізі (ІГК) [4] та Рейтингу енергоефективності регіонів України (ІЕР) [7] за 2013 рік, як початковий етап реалізації стратегічного плану соціально-економічного розвитку економік регіонів на 2020 рік та показник потенціалу регіонального розвитку у рамках реалізації кластерної моделі «3І». Обрані методологічні підходи відображають систему параметрів (детермінант)

середовища та, на думку, автора частково відповідають як імперативам економічного зростання економік ЄС, так і економічного зростання на рівні регіонів України за умови функціонування кластерів, які об'єктивно сьогодні відповідають стратегічним мотивам реалі-

зації структурно-інноваційної моделі економічного розвитку України.

За результатами оцінки детермінант середовища розвитку економік регіонів України у 2013 році у вимірі реалізації розробленої моделі кластеризації регіонів підкреслимо, що об'єктивно достат-

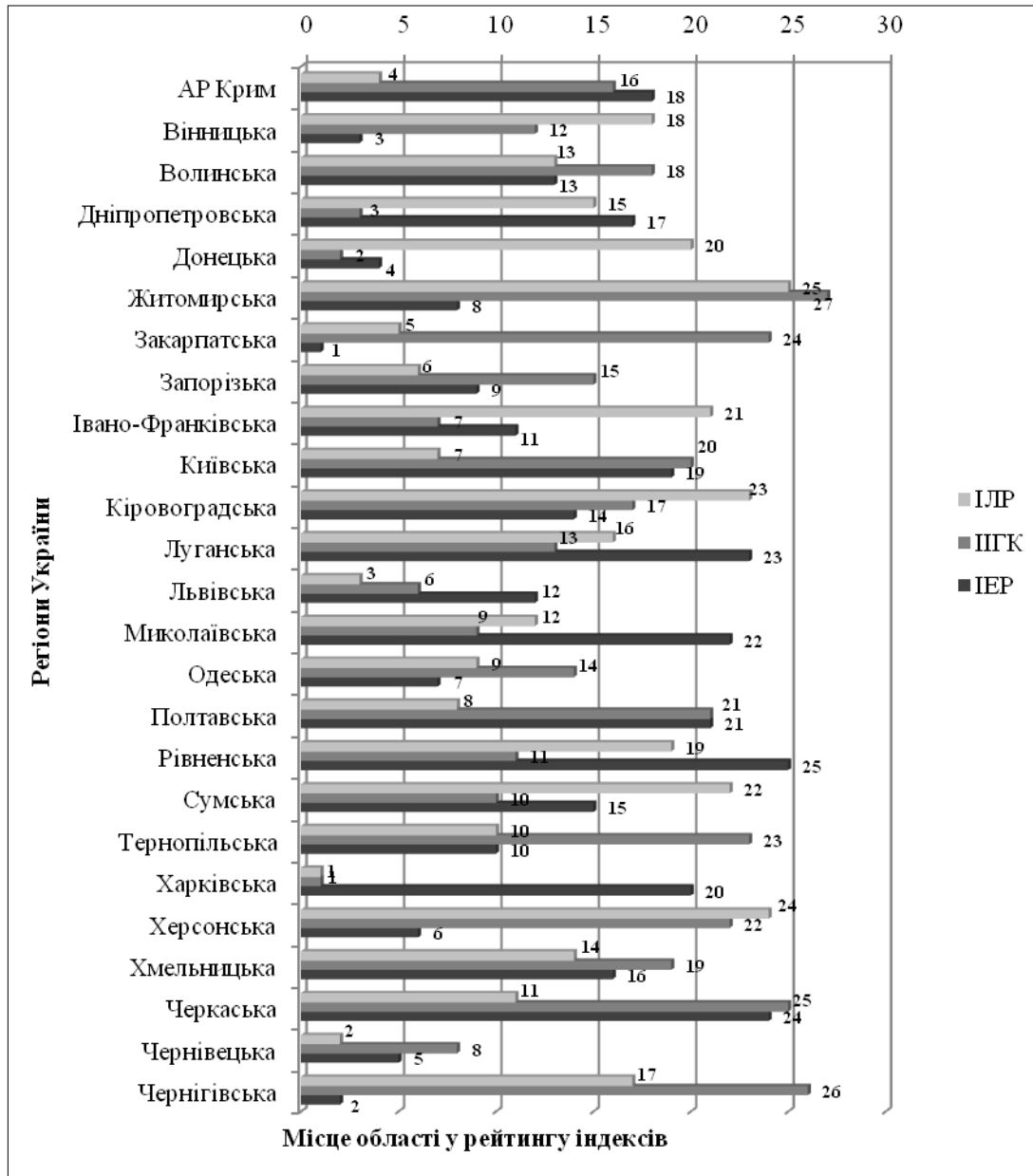

Рис. 1. Детермінанти середовища регіонального розвитку в Україні, у 2013 році
 Джерело: систематизовано автором на основі [4; 6; 7]

нього рівня за параметрами досягли такі області України, як: Запорізька, Львівська, Одеська і Хмельницька. Найвищі рейтинги за Індексом людського розвитку отримали Харківська, Чернівецька, Львівська, АР Крим і Закарпатська області. У 2013 році лідерами інноваційного розвитку стали Харківська, Донецька, Дніпропетровська області, міста Севастополь і Київ. За оцінками Рейтингу енергоефективності регіонів 2013 року п'ять топ-позицій отримали Закарпатська, Чернігівська, Вінницька, Донецька і Чернівецька області.

1. Інтегральний регіональний індекс людського розвитку відображає силу дій «інклюзивних» факторів моделі. Допомогає визначити рівень розвитку економік регіонів України відповідно до рівня всеосяжного зростання національних економік та регіонів ЄС. Індекс є інструментом, який характеризує кількісні та якісні характеристики соціально-економічної диференціації соціального розвитку регіонів.

2. Індекс інноваційної складової Індексу глобальної конкурентоспроможності регіонів відображає силу дій «інноваційних» та частково «інституціональних» факторів моделі. Допомогає визначити рівень розвитку економік регіонів України відповідно до рівня інтелектуального зростання національних економік та регіонів ЄС. Складова є інструментом, яка характеризує кількісні та якісні характеристики інноваційного та технологічного потенціалу, інституційної здатності та рівня інноваційно-інтелектуального розвитку регіонів.

В рамках реалізації структурно-інноваційної моделі економічного розвитку України та її регіонів саме інноваційні фактори стають параметрами турбулентності середовища функціонування економічних агентів, зокрема на рівні регіональних кластерів. Складова підкреслює необхідність взаємозв'язку між сприятливим для інноваційної діяльності середовища та інституціональним забезпеченням прибуткової діяльності приватного та державного сектора у сфері виробництва, фінансування та просування інновацій та технологій.

3. Рейтинг енергоефективності регіонів відображає силу дій «інноваційних» факторів моделі. Допомогає визначити рівень розвитку економік регіонів України відповідно до рівня сталого зростання національних економік та регіонів ЄС. Індекс є інструментом, який характеризує ефективність використання енергоресурсів з урахуванням структури економіки регіону, а також визначає, як на енергоспоживання регіону впливають зміни в енергоємності, зниження або підвищення ділової активності та структурні зміни економіки регіону.

Фактори енергетичної безпеки несуть, як правило, непередбачуваний характер, а екологічні ризики стають загрозою економічній безпеці як регіонів, так і країни у цілому. Це зумовлює зниження якості життя населення та перешкоджають відтворенню економічних процесів, що, у результаті, знижує ефекти дій «інклюзивних» та «інноваційних» факторів, а тому гальмує циклічність створення вартості на рівні регіонального кластера, відповідно й економік регіонів і країни.

Ідентифікація й оцінка стану й типу змін середовища регіонального розвитку стає важливим етапом стратегічного планування соціально-економічного розвитку. Характер змін має корелюватися із напрямками державної регіональної політики України, глобальними структурними викликами й трансформаціями розвитку національних економік.

Основи здійснення та принципи державної регіональної політики унормовані у Державній стратегії регіонального розвитку на період до 2020 р.. У ній проголошено інтегрований підхід до формування та реалізації державної регіональної політики, який передбачає поєднання трьох складових регіональної політики: галузево-секторальної, територіально-просторової, управлінської. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити реалії соціально-економічного стану кожного регіону та виробити бачення їх перспективного розвитку, механізми розкриття внутрішніх резервів, інструменти побудови господарського комплексу, що стабільно розвивається.

У нормативних документах ЄС, зокрема у «Порядку денному для Євро-

пейського Союзу у регіональному розрізі» (Territorial Agenda 2020) вказано, що необхідно забезпечити гідну відповідь на виклики, які створені світовими структурними змінами, спричиненими економічною кризою, зростаючою незалежністю регіонів ЄС, демографічними і соціальними змінами, різноманітним впливом змін клімату та довкілля, енергетичним забезпеченням, зменшенням біологічної різноманітності, мінливістю природної, ландшафтної та культурної спадщини. Тому з метою гідного протистояння названим викликам сформовано такі пріоритети у територіальному розрізі [3, с. 51]:

- забезпечення поліцентричного і збалансованого регіонального розвитку;
- підтримка інтегрованого розвитку міст, сільських та особливих/спеціальних територій;
- підтримка інтеграції транскордонних та транснаціональних функціональних макрорегіонів;
- забезпечення світової конкурентоспроможності регіонів, яка базується на міцних регіональних економіках;
- покращення рівня сполучення та зв'язків між регіонами для окремих мешканців, громад, підприємств;
- управління екологічними, ландшафтними і культурними ресурсами регіонів.

В умовах динамічного та турбулентного середовища економічна модель регіонального кластера стає актуальною та способом реалізації державної регіональної політики у контексті глобальних викликів та прагнення національних і регіональних економічних агентів інтегруватися в економічний простір ЄС. Підкреслимо, за рахунок успішної реалізації кластерного підходу у рамках концепції розвитку економіки регіонів для економічних агентів створюються значні конкурентні переваги і підвищується рівень добробуту регіонів порівняно з тими агентами, які функціонують за межами кластерів. Тому, державна регіональна політика має сприяти розвитку кластерів як фундамент регіональної економіки.

Зазначимо, що відповідно до стратегічних цілей економічного зростання

ЄС, економічна модель кластера як синергія, динамічні відносини, мережа й успішне партнерство між зацікавленими агентами економіки має реалізовувати стратегічні цілі, враховуючи силові дії імперативів економічної моделі в змінному середовищі. Відповідно до стратегічних векторів у територіальному розрізі щодо поліцентричності територіально-просторового розвитку регіонів, посилення ролі інкорпорованих регіонів в умовах турбулентного і динамічного середовища, де кластери є рушійними силами, взаємодії макрорегіонів, посилення урбанізації, мають бути реалізовані такі пріоритетні цілі у контексті досягнення інтелектуального, сталого і всеосяжного зростання на рівні регіонів країни.

Для досягнення ефекту інтелектуального зростання на рівні регіонального кластера мають бути реалізовані такі пріоритетні цілі:

1. Підтримка розбудови суспільства знань, зокрема створення «розумних міст» як технологічно удосконаленого типу міського розвитку, побудованого на соціальних, організаційних та технічних інноваціях і на здатностях громад; упровадження нового освітнього напрямку; розвиток сприятливого для підприємництва середовища; розвиток місцевої соціально орієнтованої економіки.

2. Посилення стійкості міст до економічного тиску, фінансових криз та ін. при забезпеченні соціальних послуг, підтримці життєздатного й успішного виробничого сектору, підтримці розвитку соціального капіталу [3, с. 44].

Для досягнення ефекту сталого зростання на рівні регіонального кластера мають бути реалізовані такі пріоритетні цілі:

1. Забезпечення безперервного інвестування у систему громадського транспорту й перехід на екологічно більш безпечний міський транспорт, енергетично ефективне будівництво у містах і оновлення енергомереж міста, досягнення більшої енергетичної та ресурсної ефективності та регулювання поступового переходу до «міста із низькою концентрацією вуглекислого газу у повітрі».

2. Екологічно безпечного управління природними ресурсами (водою, відходами виробництва, повітрям, ґрунтом та землею), забезпечення погіршення довкілля, протидія безконтрольному фізичному розростанню меж міста та ін.

3. Прискореного переходу до екологічно безпечного міста, яке закономірно дає силу й можливості для забезпечення міста відповідною екологічно чистою інфраструктурою (будування житла, транспортної системи, системи водопостачання та енергосистеми) [3, с. 44].

Для досягнення ефекту всеосяжного зростання на рівні регіонального кластера мають бути реалізовані такі пріоритетні цілі:

1. Визначення та обрахування соціального/просторового розшарування/поляризації території, впливу на покинуті (ззелюднені) території; зменшення дитячої бідності на міських територіях, забезпечення соціального і функціонального змішування та згуртування, забезпечення культурного змішування, забезпечення мешканців доступним житлом; цільова розбудова міста (попередження негативних наслідків від ефекту джентрифікації – реновації ззелюдненого району, тобто примусового перемішування населення бідних і багатих кварталів); справедливий розподіл доходів та благ.

2. Розвитку можливостей для соціальної та економічної інтеграції новоприбулих громадян, особливо мігрантів та соціально неблагополучних або тих, які мають обмежені можливості; протидія безробіттю серед молоді.

3. Управління й адаптації до демографічних змін (старіння населення, посилення вікових дисбалансів, мобільності населення в межах ЄС та транснаціональної мобільності), формування стратегії міграції з метою залучення кваліфікованих мігрантів як вирішення проблеми дефіциту робочої сили [3, с. 44].

Актуальною для розробки концептуального підходу до реалізації сучасної, скорельованої до європейських реалій економічного зростання, регіональної політики в Україні є досягнення сталого розвитку. Підкреслимо, що процеси відтворення, інтернаціоналізація вартості

і виробництва визначає оптимальним імперативом зростання економіки на регіональному рівні ступінь сталого розвитку економіки.

У процесі забезпечення сталого розвитку на рівні регіональної економічної системи слід звернути увагу на те, що у результаті оптимального використання доступних ресурсів задіяних у відтворювальному процесі і формування чи використання потенціалу регіону виникає синергетичний ефект або синергія. Синергетичний ефект розуміють як появу додаткового економічного, соціального, екологічного ефекту внаслідок одночасного розвитку різноманітних стратегічних зон регіону.

Не відображені принципи сталого розвитку й у Державних стратегіях регіонального розвитку до 2015 і 2020 років. У тексті Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року [1] відображено, що в умовах сталого розвитку загальнонаціонального ринку інформаційно-комунікаційних технологій у регіонах України відбувається активне впровадження елементів електронного бізнесу, зокрема у сфері торгівлі, під час надання фінансових та банківських послуг; прийняття технологічних рішень електронного урядування, у тому числі щодо надання адміністративних послуг, застосування систем електронного документообігу, створення інформаційно-аналітичних систем для забезпечення управління областями та районами; розвиток складових інформаційно-комунікаційної інфраструктури, зокрема телекомунікацій, комп'ютерних мереж, центрів обробки даних тощо.

Для застосування у контексті державного стратегічного управління розвитком економіки регіону потрібна розробка організаційних структур управління на стратегічному, проектному та оперативному рівнях забезпечення сталого економіко-просторового розвитку. У контексті удосконалення державної політики соціально-економічного розвитку регіонів у системі сталого розвитку запропоновані стратегічні напрями реалізації імперативів системи сталого розвитку (рис. 2) дозволяють сформулювати основні принципи стратегічного управління регіо-

нальним сталим розвитком і розробити карту стратегії сталого розвитку регіону на період до 2020 року.

Для успішної реалізації пріоритетних стратегічних цілей економічного зростання регіонів та країни важливим імперативом, який і виокремлюється у розробленій моделі регіонального кластера, є інституціональний. Так, наприклад, інституційне забезпечення трансформацій на рівні регіонів у країнах ЄС передбачає врахування питань місцевого розвитку країн-членів ЄС та регіонів у цих країнах у регіональній політиці ЄС у спосіб забезпечення фінансування європейськими фондами, а також розширення масштабів існуючого співробітництва на місцевому рівні та забезпечення появи нових проектів по співробітництву у спосіб технічної допомоги та надання фінансування, підтримки місцевих ініціатив, відбір належних практик і поширення дослідницьких мереж, забезпечення переважання принципів місцевого розви-

тку у регіональній політиці, зміна методів оцінки та правил здійснюваних проєктів [3, с. 55].

Інституціональна компонента моделі регіонального кластера стає складовою системи сталого розвитку, яка має передбачати удосконалення нормативно-правового регулювання та організаційно-економічного забезпечення оптимізації соціальної, економічної та екологічної складових регіону на рівні застосування програмно-цільового методу реформування економіки регіону. У середовищі будь-якого типу силова дія детермінант інституціонального імперативу має узгоджуватися із механізмом реалізації структурно-інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Можна виділити такі основні інституціональні ознаки кластера: інтеграція різних форм і суб'єктів господарювання (органи муніципального управління, науково-дослідні, освітні, інші інституції, громадські організації, бізнес-структури

Рис. 2. Стратегічні напрями реалізації імперативів системи сталого розвитку у контексті досягнення стратегічного пріоритету Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року

тощо); локалізація (географічна концентрація суб'єктів здійснення діяльності); спеціалізація (обумовлена спільністю та спеціалізацією інтересів у результатах діяльності кластеру); співробітництво (побудоване на принципах рівноправності, паритетності, синергії, конструктивного діалогу, добровільності, взаємного інформування про виконання прийнятих на себе зобов'язань); висока, інтенсивна конкуренція (внутрішня – за право на участь у здійсненні діяльності, і зовнішня – за ринки збуту), яка є стимулом інноваційної діяльності; активна взаємодія між учасниками, що створює стійкі конкурентні переваги кластеру загалом, при цьому зміцнюючи власний конкурентний статус кожного учасника; інноваційність діяльності (обов'язковий

набір нововведень, які забезпечують актуальність (сучасність) продукту діяльності кластеру – матеріального об'єкта або послуги) [5, с. 100-101].

В умовах змін середовища силова дія детермінант інституціонального імперативу стає організаційно-економічним та підтримуючим інструментом реалізації економічної моделі регіонального кластера у рамках узгодженої зі стратегічними цілями економічного зростання державної регіональної політики України.

Об'єктивна ідентифікація та оцінка детермінантів, які характеризують ефекти дії імперативів економічної моделі регіонального кластера, дозволяють досягти синергетичного ефекту в рамках реалізації державного стратегічного планування. Автором пропонується

Таблиця 1

**Імперативи реалізації моделі регіонального кластера
у рамках виконання державної регіональної політики**

Імперативи	Цілі державної регіональної політики
Інноваційні (innovative)	1. Розвиток інтелектуального капіталу. 2. Підвищення інноваційної та інвестиційної спроможності регіонів. 3. Модернізація системи освіти та навчання. 4. Розвиток підприємницького середовища. 5. Диверсифікація джерел енергопостачання та підвищення рівня енергоефективності у регіонах. 6. Підвищення узгодженості політики стимулювання розвитку «точок зростання» та підтримки економічно менш розвинутих та депресивних територій регіонів. 7. Посилення міжгалузєвої координації в процесі формування та реалізації регіональної політики.
Інституціональні (institutional)	1. Покращення транспортної доступності в межах регіону. 2. Послуги транспорту та зв'язку. 3. Житлово-комунальні послуги, забезпечення житлом. 4. Удосконалення системи стратегічного планування регіонального розвитку на загальнодержавному та регіональному рівні. 5. Підвищення якості державного управління регіональним розвитком. 6. Інституційне забезпечення регіонального розвитку. 7. Реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування.
Інклюзивні (inclusive)	1. Розвиток інфраструктури міст. 2. Підтримка інтегруючої ролі міст як центрів економічного та соціального розвитку. 3. Розвиток сільської місцевості. 4. Раціональне використання природно-ресурсного потенціалу та збереження культурної та природної спадщини регіонів. 5. Розвиток транскордонного співробітництва. 6. Створення умов для продуктивної праці населення. 7. Підвищення стандартів життя в сільській місцевості. 8. Створення умов для формування здорового населення. 9. Соціокультурний розвиток. 10. Створення умов для посилення зв'язків між регіонами та громадами. 11. Розвиток прикордонних територій.

розглядати модель «ЗІ» як спосіб реалізації цілей державної регіональної політики, тобто за допомогою комплексного підходу групуються цілі Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року відповідно до імперативів запропонованої моделі. Розробник пропонує розглядати імпульси імперативів моделі як інструмент реалізації кожної із цілей. При цьому завдання для досягнення цілей, визначені силовою дією імперативів всередині кластера, мають бути взаємопов'язані із завданнями реалізації стратегічних цілей досягнення інтелектуального, сталого і всеосяжного зростання ЄС до 2020 року (табл. 1).

Запропонований підхід передбачає координацію реалізації цілей державної регіональної політики всередині дії імперативів. Розподіл за імперативами залишається умовним та гнучким. Детермінанти одних імперативів моделі можуть мати силову дію й на реалізацію цілей у рамках інших визначених імперативів. За рахунок цього досягається синергетичний ефект функціонування регіонального кластера.

Наступні дослідження у контексті розробки концептуальних основ удосконалення державної політики соціально-економічного розвитку регіонів України вимагають кількісного вимірювання, моделювання та прогнозування показників соціально-економічного розвитку регіонів, які характеризують детермінанти імперативів економічної моделі регіонального кластера.

Висновки. За результатами дослідження виявлено, що в умовах глобальних викликів та структурних трансформацій економік ідентифікація впливу факторів нестабільного середовища регіонального розвитку дозволяє оцінити ефект реалізації економічної моделі економічного розвитку регіонів України. Слід підкреслити пріоритетність досягнення синергетичного та кластерного ефекту. Це забезпечується кореляцією системи стратегічних цілей державної регіональної політики України та економічного зростання національних економік ЄС в умовах інтеграції України в європейське економічне середовище.

У рамках стратегічного планування силові дії детермінант та імпульси імперативів у контексті розробленої моделі регіонального кластера допомагає виявити пріоритетні напрями реалізації Державної стратегії регіонального розвитку України до 2020 року.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – С. 23.
2. Дрін О.Я. Нестабільність зовнішнього організаційного середовища та складові його визначення [Електронний ресурс] / О.Я. Дрін. – Режим доступу : http://conference.spkneu.org/business_strategy_2013/tezy/drin-o-y.
3. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ / [Шевченко О.В., Жук В.І., Юрченко К.Г. та ін.]; [за ред. проф. Д.І. Олійника]. – К. : НІСД, 2015. – 92 с.
4. Звіт про конкурентоспроможність регіонів України 2013. Назустріч економічному зростанню та процвітанню [Електронний ресурс]. – К. : Фонд «Ефективне управління», 2013. – 232 с. – Режим доступу: <http://www.competitiveukraine.org>.
5. Кластери як інструмент регіонального розвитку : матеріали науково-практичного семінару (м. Феодосія, 16–20 липня 2012 р.) / за ред. проф. В.В. Мамонової. – Х. : ХарPI НАДУ, 2012. – 115 с.
6. Регіональний людський розвиток [Електронний ресурс] Статистичний бюлетень. – К. : Державна служба статистики України, 2015. – 50 с. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
7. Рейтинг енергоефективності України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.energy-index.com.ua/uk/about/>.
8. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth [Електронний ресурс] / Communication from the Commission. – Brussels : European Commission, 2010. – 34 p. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETE%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>.
9. Innovation Clusters in Europe: A Statistical Analysis and Overview of Current Policy Support [Електронний ресурс] / DG Enterprise and Industry Report. – Brussels : European Commission, 2013. – 63 p. – Режим доступу : http://www.central2013.eu/fileadmin/user_upload/Downloads/Tools_Resources/Cluster.pdf.